

TEMA 4. Auge i decadència de l'Imperi espanyol.

- **El segle XVI.**
Fase expansiva.
 - Consolidació de l'estat modern.
 - Creixement demogràfic.
 - Conjuntura econòmica favorable.
 - Política exterior: manteniment d'una política imperial Europea.
 - Important activitat creadora a la vida cultural.
- **El segle XVII.**
Progressiva decadència.
 - Estancament demogràfic.
 - Contracció de tots els sectors econòmics.
 - Crisis i revoltes socials.
 - Política exterior:
 - Esplendor cultural al barroc espanyol. El segle d'or.

1. L'IMPERI HISPÀNIC DELS ÀUSTRIA EN EL SEGLE XVI

a) L'imperi universal de Carles V. (1517-1556)

[Arbre genealògic de Carles V](#)

- Política matrimonial dels **reis catòlics.**
- Isabel de Castella: Corona de Castella, Canàries, Melilla, Orà, Trípoli i Índies.
 - Ferran d'Aragó: Corona d'Aragó, Nàpols, Sicília i Sardenya.
 - Maria de Borgoña: Països Baixos, Franco Comtat i Charolais.
 - Maximilià I d'Àustria: Estats dels Habsburg, drets sobre Milà i drets al títol imperial (1519).

- Constituirà conjunts d'Estats reunits sota una única corona amb particularismes territorials
- Castella, per demografia i per potencialitat econòmica es va convertir en el regne hegemònic.

- Política imperial de Carlos V. -*Universitas Christiana*-

1. Polítiques d'aliances amb Portugal.
2. Guerres contra França. **Disputes pel Milanesat i Navarra.**
3. Guerra contra els turcs per l'hegemonia a la Mediterrània. **Preses de Túnez, fracàs a Argel.**
4. Guerra contra els prínceps protestants alemanys (1545-1555)
 - Qüestionen l'autoritat i la integritat imperial.
 - Problema religiós. (**Reforma Luterana**). Qüestiona la unitat catòlica.
 - Èxits inicials de l'Emperador. **Batalla de Mühlberg (1547)**
 - Aliança entre els prínceps alemanys i França. **Lliga d'Esmalkalda**
 - Esgotament econòmic i militar. Carles acceptà la **pau d'Augsburg (1555)**

- Carles V renuncià, el 1556, en favor del
- seu fill **Felip** (territoris castellans, aragonesos, italians, el Milanesat i els Països Baixos)
 - seu germà **Ferran** (el títol Imperial, Àustria Hongria i Bohèmia i Àustria)

Les crisis interiors.

Les Comunitats de Castella (1520)

- Revolta de municipis i de la petita noblesa castellanès contra el nou monarca i la seva cort estrangera.
- Carles V es va atraure a la gran noblesa i va derrotar als comuners a **Villalar el 1521.**

Les Germanies de València i les Illes Balears (1521-1523)

- Conflicte social que enfrontà a l'artesanat urbà i la pagesia contra la noblesa i la burgesia adinerada.
- Miserable situació de la pagesia i del menestrals, asfixiats per ...
 - ...les carregues impositives de les classes propietàries i les oligarquies ciutadanes
- A **Mallorca** triomfà la rebel·lió dirigida per **Joan Crespí** i posteriorment pel felanitxer **Joanot Colom.**
- El 1523 les tropes imperials sufocaren la revolta. Forta repressió i noves carregues fiscals.

b) La monarquia hispànica de Felip II. (1556-1598).

Política exterior

- Felip II continuà la política de manteniment de l'hegemònica hispànica i la defensa del catolicisme.

- Derrotà als francesos a **San Quintí el 1557. Pau de Cateau-Cambrai (1559)**

- **L'expansió turca** a la Mediterrània quedà resolta a la **batalla de Lepant (1571)**.

- **Anglaterra** { - Amenança els interessos comercials espanyols a les seves colònies.
- Ajuda a la rebel·lió als Països Baixos.
- Felip II envià **l'Armada invencible** (1588) per envair Anglaterra. Mal gestionada fracassà.

- **Rebel·lió Flamenca.** { - Causa religiosa : **calvinistes holandesos**.
- Causes polítiques i econòmiques: autonomia dels flamencs.
- Intervenció dels *tercios* (duc d'Alba) contra els flamencs dirigits per Guillem d'Orange.
- Intents d'acord però motins dels *tercios*. Intervenció de don **Joan d'Àustria**
- **Unió d'Utrecht** (Províncies del nord), **Unió d'Arràs** (Províncies del sud)
- Extensió del conflicte: Anglaterra, hugonots francesos.... (Guerra 80 anys).

- **Annexió de Portugal al 1580. (Herència per part de mare, Isabel de Portugal).**

Crisis interiors

- **Sublevació morisca.** { - Comunitat musulmana obligada a la conversió (Granada, València i sud d'Aragó)
- Marginats social i culturalment, oprimits econòmicament.
- Sublevació a les Alpujarres granadines (1568/1571)
- Joan d'Àustria sufocà l'aixecament amb una forta repressió.

- **Rebel·lió Aragonesa.** { - Conflicte polític entre l'autoritat reial i els **drets forals aragonesos**.
- Protecció d'**Antonio Pérez** per part de la justícia d'Aragó.
- Aixecament a Saragossa, sufocat per part de l'exèrcit reial (Joan de Lanuza).

L'imperi d'ultramar al segle XVI.

- **La conquesta** { - **Hernan Cortes**: Imperi Asteca (1519-1521)
- **Francisco Pizarro**: Imperi Incaic (1535) **Cajamarca**.
- Valdivia (Xile), Orellana, Almagro, Cabeza de Vaca.
- Magallanes i Elcano la primera volta al món (1519-1522)
- Legazpi: Filipines. (1565)
- Incorporació de l'imperi portuguès (1580)

- **L'administració colonial.**

- **El Consell d'Índies** (1524) centralitzà l'organització administrativa i la relació amb la corona.

- El territori es dividí en **virregnats**.

- S'aplicaren l'administració castellana: municipis, governacions i audiències

- **L'economia colonial.**

- Extracció d'or i plata de les mines americanes per sufragar la política imperial. (Zacatecas, Potosí).

- Importantíssima relació comercial amb Amèrica des del monopoli de Sevilla. **Casa de contractació**.

- Organització d'un sistema de flotes i *galeons* anuals per protegir el comerç amb les índies.

- Sistema opressiu d'explotació de la ma d'obra indígena: **encomienda**. (Lleis de Burgos el 1512)

- Denúncies de l'explotació indígena: **Bartolomé de las Casas**

- Regulació dels sistema d'explotació de la ma d'obra indígena a les **Leyes Nuevas** el 1542.

c) Població i Economia en el segle XVI.

- El segle XVI: època d'expansió de la demografia i l'economia espanyola.

-
}

▪ **Població**

 - Superà els set milions d'habitants
 - Castella 6 milions, Aragó 1,3milions. Les illes 130.000
 - Altes taxes de natalitat. (35 ‰ a 40 ‰)
 - Crisis de mortalitat per la pesta. (1563/1566; 1596/1602)
 - Densitat: nord de Castella superà els 20 hab/km² ; Extremadura, la Manxa: 5 hab/km²

-
}

▪ **Agricultura**

 - Principal activitat econòmica.
 - Estructura de la propietat i nivell tecnològic inalterat.
 - Base cerealística de secà de baix rendiment.
 - Importància de l'horticultura al llevant, mantinguda per la comunitat morisca.
 - Increment de la producció per l'extensió del cultius.
 - Increment dels preus agrícoles al llarg del segle.
 - Augment de la pressió senyorial (rendes, temps de contracte)
 - **La ramaderia** ovina dominada per **la Mesta**.

-
}

▪ **Indústria**

 - Base artesanal organitzada en gremis.
 - Incapacitat per atendre la demanda americana i competir amb l'estranger.
 - Destacà la producció llanera castellana (Segòvia, Còrdova)
 - Sederies a Granada i València.
 - Indústries del ferra al País Basc i Catalunya.

-
}

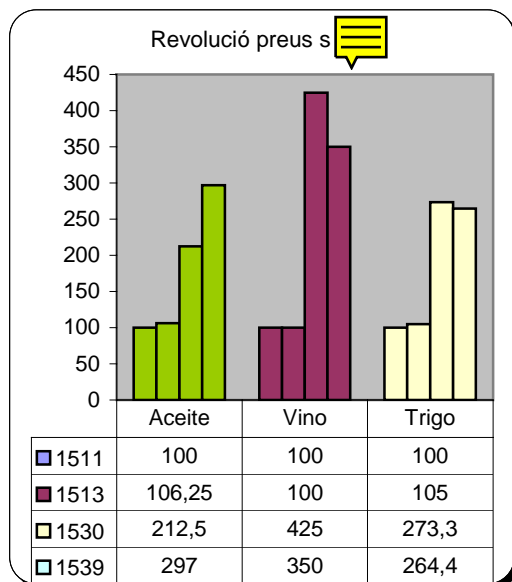
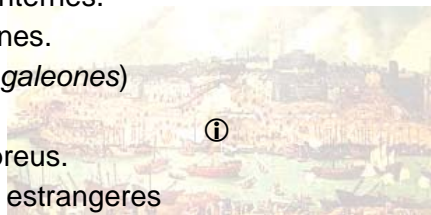
▪ **Comerç**

 - Limitació del comerç interior. Geografia i barreres duaneres internes.
 - Gran segle al comerç exterior gracies a les colònies americanes.
 - Centralització a la **Casa de Contratació** de Sevilla. (*Flotas i galeones*)
 - Manufactures, vi i oli cap Amèrica; or i plata cap a Espanya.
 - Forta inflació per l'arribada de metalls preciosos. Revolució preus.
 - Importació de manufactures i presència de cases comercials estrangeres

-
}

▪ **Hisenda**

 - Sistema fiscal limitat i fragmentat.
 - Dèficit fiscal per la costosa política imperial. Bancarrotes al regnat de Felip II.
 - Incapacitat de la corona per l'obtenció de recursos.
 - Dependència del crèdit: *asientos* i emprèstits a la banca estrangera.

2. EL SEGLE XVII I LA FI DELS HABSBURG A L'ESTAT ESPANYOL.

Crisi i decadència de l'Imperi espanyol.

Felip III (1598-1621)

Felip IV (1621-1665)

Carles II (1665-1700)

a) La política exterior

Felip III (1598-1621)

- Greu situació internacional heretada: Països baixos, França, Anglaterra.
- Insuficiència de recursos financers i caiguda de les remeses d'or i plata.
- Cicle recessiu a l'economia del país.
- Renúncia dels monarques a dirigir la política del país. Favorits. (**Lerma** amb Felip III, **Olivares** amb Felip IV)
- Tractats de pau amb França (Vervins), Anglaterra i els països Baixos (**Treva dels Dotze Anys, 1609**)
- Participació a la **guerra dels trenta anys** (1618-1648) en defensa dels Habsburgs austríacs.

Felip IV (1621-1665)

-La guerra del trenta anys enfronta Espanya amb França, Holanda, Anglaterra i Suècia

- Persistí el problema religiós amb els estats protestants
- Nou paper dominant de França al concert europeu.
- Poder comercial i marítim d'Holanda i d'Anglaterra.
- Èxits militars inicials Breda (1621)
- Incapacitat espanyola per mantenir la política europea i
- derrota militar (Recroy. 1643) i fi de l'hegemonia espanyola.

- **Pau de Westfàlia** (1648) → Independència holandesa i pluralisme religiós
- **Tractat del Pirineus** (1659) → Pau amb França: donà pas a l'hegemonia francesa.

Carles II (1665- 1700)

- Espanya donà mostres d'una gran feblesa i s'aguditzà la crisi.

- Incapacitat del monarca i corrupció i incompetència cortesana.
- Crisi econòmica i continuació dels conflictes amb la França de Lluís XIV.
- Carles II no deixà descendència i intervenció estrangera a la **Guerra de successió espanyola**.

b) La política interior.

- Els monarques renunciaren a dirigir la política del país deixant les tasques del govern en mans del favorits.
- El duc de **Lerma** favorit de **Felip III** no va aprofitar la pau exterior per resoldre els problemes interns
- **El 1609 es procedí a l'expulsió dels moriscos. (Pèrdua demogràfica, econòmica i moral)**

- **Olivares** (Felip IV) inicià un programa de reforma i de prestigi a Europa.

- Reducció del deute públic -despeses cortesanes-, i creació de la Ret d'Eraris.
- Protecció de les activitats comercials i artesanes.
- Mesures per l'increment de la població.
- Uniformitat en les carregues impositives per l'esforç militar. **Unió d'armes. (1626)**

- Rebuig fora de Castella a l'Unió d'armes per atemptar contra els furs.

- **Catalunya:** { - Revolta popular al Corpus de sang (1640) i guerra civil.
- Intervenció francesa i finalment Capitulacions de Barcelona.
- **Portugal:** { - Insurrecció contra les noves carregues. (1640)
- Descontentament de la noblesa i la burgesia comercial.
- Suport de França i d'Anglaterra a favor de la independència portuguesa.
- Independència de Portugal – Joan de Bragança-.
- Conspiracions nobiliàries a Aragó i Andalusia

Crisi de 1640

La crisi econòmica del segle XVII.

- Estantament demogràfic
 - D'aproximadament 8 milions a poc més de 7.
 - Negativa situació econòmica.
 - Migracions a Amèrica (Castella) i expulsió dels moriscs (Aragó i València:160.000)
 - Mortalitat per les repetides epidèmies. (Pesta atlàntica de 1597-1602; 1647-52; 1676-85)
 - Continues guerres lliurades al segle i dedicació religiosa.
 - Al Cantàbric es produí un destacat creixement i limitadament al llevant.

- Agricultura.
 - Disminució de la producció agrícola (expulsió dels moriscs)
 - Empobriment dels petits propietaris i enfortiment dels grans.
 - Extensió del blat al nord-oest, i de la vinya a Catalunya
 - La crisi agrària va afectà en menor grau al llevant peninsular i a Galícia.
 - Enfonsament de la producció llanera (Mesta)

- Indústria i comerç
 - Pèrdua de mercats a Europa i forta competència estrangera.
 - Feblesa de la demanda interna.
 - Reducció de l'entrada de plata provenint d'Amèrica.
 - Disminució del comerç amb les colònies.
 - Reducció dels ingressos financers estatals.

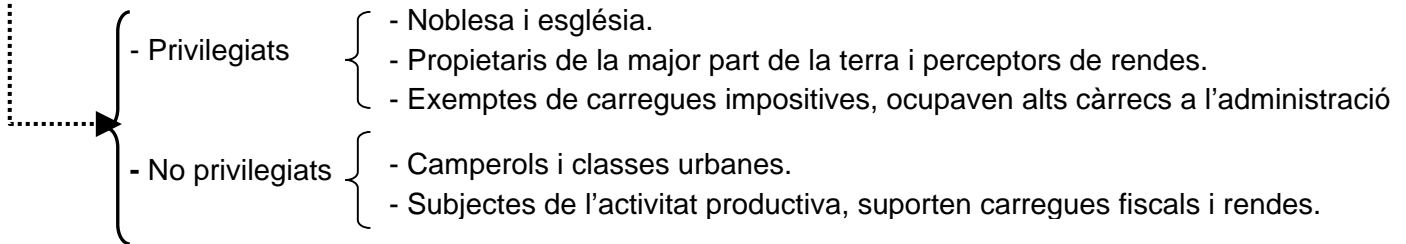
- Finances
 - Situació de bancarrota de l'Estat
 -▶ Manipulació monetària (produí inflació) i venda de títols
 - Grans despeses per mantenir l'administració, la cort i l'exèrcit
 - Ineficàcia i la corrupció dels governants,
 - Reducció de l'entrada de plata provenint d'Amèrica.
 - Insuficiència d'un sistema fiscal que únicament gravava a les classes treballadores

Camí seguit per la pesta de 1647

3. La societat espanyola als segles XVI i XVII.

- Societat estamental basada en la diferència alhora de gaudir tota una sèrie de privilegis.

- Autèntica obsessió social per la "hidalgura" i el valor de l'**honor** associat,
- La "**limpieza de sangre**" es va convertir en un valor fonamental i element d'exclusió social.

- Noblesa**
 - 10% Diferències entre els gras títols i els simples *hidalgos* majoritaris al nord de la Península.
 - Al segle XVI el *mayorazgo* consolidà el patrimoni nobiliari.
 - Ocupaven alts càrrecs a l'administració i l'exercit.
 - Es va fer pràctica habitual la compra de títols.

- Clergat**
 - Gran prestigi i influència social.
 - Perceptors de rendes (delmes), donacions i privilegis. Importants propietats rústiques i urbanes.
 - Repartits entre el clergat secular i el regular superaven els 100.000

- Pagesia**
 - 80 % de la població. Jornalers, arrendataris i petits propietaris.
 - Situació d'absoluta misèria. En ocasions abocats a la mendicitat i el bandolerisme
 - Subjectes a delmes i rendes senyorials en augment vivien al límit de la subsistència.
 - Avanç dels contractes d'arrendament a curt termini.

- Grups urbans**
 - Formats per cavallers, artesans i mercaders i marginats
 - Els artesans s'agrupaven en gremis i confraries.
 - Els mercaders, varen augmentar el seu nombre i la seva importància.
 - La burgesia va ser temptada pel mode de vida nobiliari (perceptors de rendes).

- Minories i marginats**
 - Moriscos. Nombrosos a Aragó i llevant i Granada. Expulsats el 1909.
 - Jueu-convers. Relegats socialment i vigilats per si criptejudaisme.
 - Esclaus poc nombrosos.
 - Mendicitat, delinqüència i bandolerisme associat a la misèria.
 - Professions infamants (prostitutes, enterradors, botxins)

4. Art i cultura.

Renaixement (segle XVI)

- Humanistes: Lluís Vives i Antonio de Lebrija.
- La música viurà una autèntica edat d'or representada per Lluís de Victòria, Cabezón
- En literatura
 - la poesia mística de San Joan de la Creu i Teresa de Jesús,
 - les obres picaresques com el *Lazarillo de Tormes* o el *Guzmán de Alfarache*,
 - *Cervantes. Don Quijote de la Mancha.*

Barroc (segle XVII. Segle d'Or)

- Teatre: **Lope de Vega** i **Calderón de la Barca**,
- Poesia: **Quevedo** i **Góngora**.
- Pintura: **Velázquez**, Ribera, Ribalta, Pacheco, Zurbarán o Murillo

